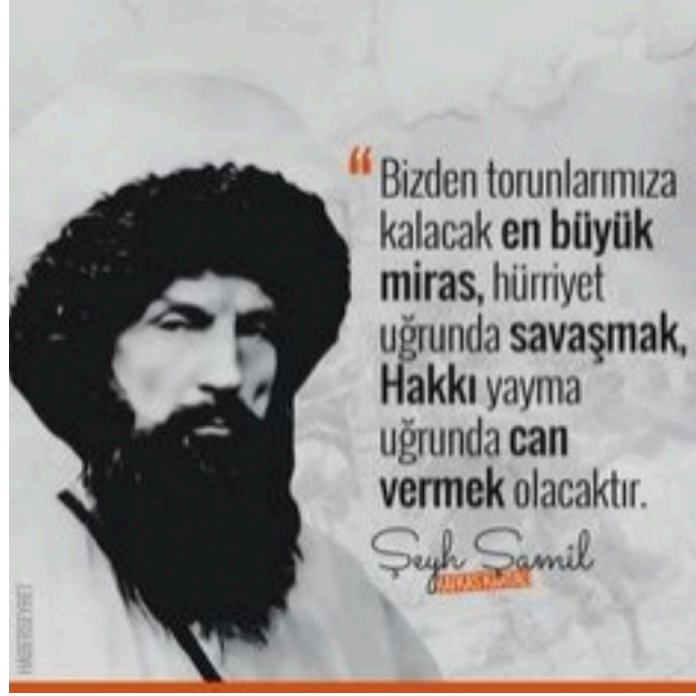

Şeyh Şamil Kafkas Kartalı

– Halit Durucan · 04 Mart 2025

ŞEYH ŞAMİL KAFKAS KARTALI

Anadolu Ajansı'ndan:

18. Yüzyılda Ruslar, Kafkasya'yı ele geçirmek ve Kafkas halklarını esaret altına almak istiyordu. Bu inanılmaz baskıyı gören Şamil, vakit geçirmeden harekete geçti ve Kafkasya'nın bağımsızlığı için mücadeleye dâhil oldu. Bu baskılara Ruslar "müridizm", Kafkaslar ise "gazavat" diyorlardı ve bu isimle geniş ve güçlü bir direniş hattı oluşturdular. 18. Yüzyılın sonlarında Kafkasya'nın lideri İmam Mansur vefat etmişti ancak yerine yeni bir lider çıkarılamamıştı.

Nakşibendi Halidi Şeyh İsmail Şirvani'ye bağlanarak hilafet aldıktan sonra 1823 yılında Dağıstan'a dönen Şeyh Şamil'in arkadaşı Molla Muhammed, 1829 Gazavat hareketinin lideri olarak seçildi. Molla Muhammed, Müslüman Kafkasya halklarını bildiriler yayınlarak Ruslara karşı cihada çağırıldı ve zaman kaybetmeden harekete geçti. Şeyh Şamil,"imam" ve "gazi" unvanlarıyla anılan Molla Muhammed'in en önemli yardımcısı oldu. Molla Muhammed, 20 Kasım 1832 yılında Ruslarla yapılan savaşta hayatını kaybetti; Şeyh Şamil yaralı olarak kurtuldu. Bu durum üzerine zafer kazandığını düşünen Rusları şaşkırtan bir olay yaşandı. Molla Muhammed'in yerine Hama Bey geçti ve mücadeleyi devam ettirdi. Ancak Hamza Bey, 19 Eylül 1834 yılında düzenlenen bir suikast ile öldürüldü. Şamil, Avar uleması ve ileri gelenleri tarafından yeni imam seçildi. Tüm Kafkas halkının desteğini alan Şamil, güçlü Rus ordusu karşısına tüm zorluğa rağmen yeni, güçlü ve düzenli bir ordu kurdu. Kurduğu bu güçlü ordusuyla uzun

yıllar süren destansı bir özgürlük savaşı verdi. Daha önceki dönemlerde de Ruslarla on yıl boyunca savaştan Şeyh Şamil, Kafkasya halkını esaret altına almak isteyen Ruslara büyük ve ağır bedeller ödetmiştir.

Şeyh Şamil, hem Kafkasya'da hem Dağıstan'da gücünü perçinlemek istiyordu. Bu sebeple Çeçenistan'da güçlü lider olan Hacı Taşov ve Kibid Muhammed ile anlaşarak 1842 yılında Dağıstan'da ve Çeçenistan'da hakimiyeti ele geçirdi. Bu durum karşısında Çar I. Nikola, 30 Aralık 1843 yılında General Neidhardt'a gönderdiği emirnamede Şamil'in ordusunu dağıtmasını istediğini, bazı destekçilerinin kazanılması için 45 bin ruble gönderdiği-ni belirtti; ancak Avaristan'a yönelik Rus askeri harekâtı Şamil'in güçlü savunması karşısında mağlup oldu. Mağlup olan General derhal görevinden alındı ve yerine Prens Vorontsov Kafkas Orduları Başkomutanı ve Kafkas Genel Valisi olarak atandı.

Ruslardaki bu hareketlilik karşısında Şeyh Şamil, 1846 Nisan ayında Karatay bölgesi üzerinden Çerkezlerle birleşerek Kafkasya birliğini sağlamak amacıyla direniş hareketi başlattı ve kısmen başarılı oldu. 1835 yılında patlak veren Kırım savaşına kadar sükûnet hâkim oldu.

Şeyh Şamil, Osmanlı Sultanı Abdülmecid'e 1835 yılında bir mektup yazarak birlikte mücadele etme isteğini bildirdi. Buna rağmen henüz savaş resmen başlamadan Kafkasya'da ve Dağıstan'da Rus askeri yığınağını sekteye uğratabilecek eylemlere girişti. Bir an evvel Tiflis'e girmek isteyen Şamil'in Güney Kafkasya'daki bu eyleminin tek amacı muhtemel bir Osmanlı-Rus savaşına karşı Rusların bölgedeki askeri yığınak yapmasını önlemektir.

Osmanlı Devleti, Ağustos 1853'te, Abdülkerim Paşa'ya, muhtemel bir Osmanlı-Rus savaşında kendilerine yardımda bulunması için bir kişiyi Şeyh Şamil'e göndermesini emretti. 4 Ekim 1853'te Kırım Savaşı'nın başlaması, Osmanlı Devleti'nin Kafkasya ile daha yakından ilgilenmesini zorunlu hale getirdi. Sultan Abdülmecid 9 Ekim 1853'te Şeyh Şamil'e bir ferman yollayarak, onu Ruslara karşı cihada çağırdı. Bu çağrıya 13 Aralık 1853'te cevap veren Şeyh Şamil, Tiflis üzerine bir askeri harekâta girilirse Rusların Kafkaslar'dan çıkarılabileceğini bildirdi ancak bu teklif Osmanlı Devleti'nce kabul görmedi. Osmanlı Devleti, Mayıs 1854'te, Dağıstanlı Halil Bey'in teklifiyle Şeyh Şamil'e Dağıstan Serdar-ı Ekrem'i unvanını verdi. Tiflis'e karşı askeri bir harekât yapılması konusunda ısrarlı olan Şamil, Temmuz 1854'te Gürcistan'ın Kaheti bölgesine girdi. Şeyh Şamil, bütün gayretlerine rağmen Osmanlı ordusunun Tiflis'e doğru hareket etmesini sağlayamadı ve karargâhı Dargiye'ye çekildi.

Haziran 1853'ten itibaren yaptığı saldırılarla Güney Kafkasya'daki Rusların seferberlik hazırlıklarını sekteye uğratan Şeyh Şamil'in bu hareketi, Kasım-Aralık 1853 aylarında Kars-Gümrü yönünde cereyan eden muharebelerde Rusların savunmada kalmasında önemli rol oynadı. Osmanlı bahriyesinde görevli İngiliz Amiral Adolphus Slade bir raporunda, Rusya'yı barışa zorlamak için Kafkasya'nın fethedilmesinin, bunu sağlamak için Çerkezlerin yanı sıra Şeyh Şamil ile iş birliği yapılmasının gerekli olduğunu ifade etti. Fakat gerek Şeyh Şamil'in Dağıstan'daki kritik durumu gerekse Osmanlı Devleti'nin tutumu,

Kafkasya'daki Rus varlığını sona erdirecek hareketin gerçekleşmesini önledi, böylece tarihi bir fırsat değerlendirilemedi.

Zafere ulaşamayan bir direniş:

30 Mart 1856'da imzalanan Paris Antlaşması'ndan sonra Rusya'nın Prens Baryatinsky'yi yeniden Kafkas Orduları Başkumandanlığı ve Kafkas Genel Valiliği'ne tayin etmesi, Kafkasya'nın ve dolayısıyla Şeyh Şamil'in kaderini belirleyen en önemli gelişme oldu. Prens Baryatinsky, Kafkasya'daki kuvvetlerini beş gruba ayırarak her birinin başına bir kumandan tayin etti. Haziran 1857'de saldırıya geçmeye başlayan Ruslara karşı direniş gösterilmiş olsa da Şeyh Şamil, 6 Eylül 1859'da teslim olmak zorunda kaldı. Prens Baryatinsky'nin karargâhına getirilen Şeyh Şamil, ertesi gün Temirhanşura'ya, oradan Saint Petersburg'a, ardından Kaluga'ya götürüldü.

İstanbul günleri:

1869'da kendi isteğiyle Kiev'e gönderilen Şeyh Şamil, Rusların izin vermesi üzerine hacca gitmek amacıyla 31 Mayıs 1869'da İstanbul'a geldi. Aynı gün sadrazamla görüştü, daha sonra şeyhülislamı ve dâhiliye nazırını ziyaret etti. 15 Ağustos 1869'da Sultan Abdülaziz tarafından Dolmabahçe Sarayı'nda kabul edildi, 7 ay kendisine ayrılan köşkte oturdu. Sultan Abdülaziz, Şeyh Şamil'e ve aile fertlerine maaş bağlattı. Hac farızasını yerine getirdikten sonra İstanbul'a dönmesi beklendiği için Zarif Paşa Konağı kendisine tahsis edildi. 15 Ocak 1870'te Sultan Abdülaziz'e bir veda ziyaretinde bulunup 25 Ocak'ta İstanbul'dan ayrılan Şeyh Şamil, hac görevini ifa etmesinin ardından 4 Şubat 1871'de Medine'de vefat etti. Şeyh Şamil, Medine'deki Cennetü'l-Baki'ye defnedildi.

Şeyh Şamil, bütün Kafkasya'da etkili oldu:

Bir Nakşibendi şeyhi olan Şamil, lider (imam) seçildikten sonra güçlü hitabeti, kararlı tutumu, askeri ve siyasi dehasıyla Dağıstan'da ve bütün Kafkasya'da etkili oldu, hem idari hem dini otorite olarak kabul edildi.

Rusların güçlü orduları karşısında unutulmaz bir mücadele veren Şeyh Şamil'in adı, Rus işgaline direnen Kafkas kavimlerinin hafızasına nakşedildi.

Beş evlilik yapan İmam Şamil'in 11 çocuğu oldu. Oğullarından Gazi Muhammed, Osmanlı'nın hizmetine girerek 93 Harbi'nde Ruslara karşı savaştı, Muhammed Şafi ise Rus ordusuna katılarak tuğgeneralliğe kadar yükseldi.

Şeyh Şamil hakkında ne dediler:

Nebevi hayat dergisinden:

“Rus komutanlarından Milyutin, 80 gün devam eden Ahulgo Savaşı hakkında hatıratında şu sözleri söyler: “Artık muharebenin sevk ve idaresi kumandanların elinden büsbütün çıkmıştı. Hiddetlerinden köpürmüş, adeta çıldırmış bir hale gelen dağlılar (mücahitler), uluorta askerlerimizin üzerine saldırıyor, süngü ucunda can verinceye kadar dövüşüyorlardı. Kadınlar bile kendilerini kudurmuş gibi müdafaa ettiler ve silahsız oldukları halde sıra sıra süngülerimizin üzerine atıldılar. Lâkin muvaffakiyet için her türlü fedakârlığı göze almış olan Rus kumandanlığı inatla taarruzlara devam etti. Teslim olmayı katîyen reddeden dağlılar (Rusların mücahitlere verdiği isim), hiçbir ümitleri kalmadığı halde kahramanca dövüştüler. Kadınlar, çocuklar ellerindeki kamalarla Ruslara hücum ediyor, süngülerin önünde göz kırpmadan can veriyorlardı. Bazıları ise kendilerini ve çocuklarını korkunç uçurumlara atıyorlardı. Yaralılar bile inanılmaz şekilde dövüşüyordu.”

Yine Rus kaynakları, 1843 senesinde Avaristan’daki Şeyh Şamil ve mücahidlerin bu şanlı mücadelesini şöyle aktarır: “Şâmil, Avaristan’da taş üstünde taş bırakmadı. Unsokul, Balakan, Moksok, Ahalçi, Tsanah, Hassat, Gergebil, Burunduk, Hunzah, Nizovaye, Ziran, Gimri gibi en önemli üslerimizi, mevzilerimizi kâmilin ele geçirip temelinden tahrip etti. Rusya’ya çok pahalıya mal olan bu Avaristan muhârebelerinde yaptığımız müthiş masrafları, verdiğimiz korkunç insan ve malzeme zâyiatını hesap edecek olursak, bu savaşın Kafkasya’da yaptıklarımızın en kanlı ve zararlısı olduğu meydana çıkar.”

General Kont Vorontsov, bu savaşı anlattığı raporunda şöyle der: “ Muazzam Rus İmparatorluğu’nun karşısında bir tek adamın, yani Şâmil’in bir avuç insanla nasıl olup da mücadeleye devam ettiğini ve çok kereler teşebbüsü de elden bırakmadığını havsalama sığdıramamaktayım. Bu adamı tanıyan bir çok Rus kumandanları gibi bu hususta ben de şu kanaate vasil olmuş bulunuyorum ki, Şâmil’in o cidden parlak harp talihini temin eden esrarengiz kuvvet, dağların ve ormanların kendisinden esirgemediği lütufkârlıktan gelmektedir.”

Bu savaşa katılmış General R.A. Fadayev de harp hâtıratında şöyle geçer: “Artık Kafkasya’ya Şâmil kumanda ediyor ve çok üstün imkânlarla teçhiz edilen ordumuz karşısında fütursuzca dayanıyor. Çar hükümetinin harp teknolojisini hiçe sayıyor. Ordularımızın Kafkasya’da işgal ettiği toprakları Şâmil, teker teker elimizden aldı ve dağlara eski hürriyetini iade etti.”

Rus Çarı ile yaşamış olduğu şu diyalog meşhurdur:

Bir gün Rus Çarı, esaret altındayken Şeyh Şâmil’le karşılıklı yemek yemeye başlar. Şeyh Şâmil’in iştahlı bir şekilde yemek yediğini görünce yanındakilere: “Korkarım bu adam bizi de birazdan yer” diye söylenir. Şeyh Şâmil, bunu duyunca: “Korkmayın, dinimizde domuz eti yemek haramdır” cevabını verir.

Hülasa, Şeyh Şamil’in adı-şanı ve inancı diğer İslam ülkelerinde yaşandığı gibi hastanelerimizde,

okullarımızda ve camileri-mizde sonsuza kadar yaşayacaktır. Yüce Allah, bu büyük mücahidin ve şehitlerin mekânlarını cennet eylesin...